

INTERNATIONALE MISDADEN

GENOCIDE

De term genocide werd in 1944 voor het eerst gebruikt. Men verwees daarmee naar de uitroeiing van de Joden door Nazi-Duitsland tijdens de Tweede Wereldoorlog. De term is afgeleid van het Griekse woord «genos» (ras, natie of volk) en van het Latijnse woord «caedere» (doden of vermoorden). De betekenis die er tegenwoordig aan wordt gegeven, vloeit rechtstreeks voort uit de omschrijving die werd gebruikt tijdens het proces van Nürnberg¹, hoewel het woord genocide zelf daar nooit werd uitgesproken. De benaming werd uiteindelijk bekrachtigd door het Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide, dat op 9 december 1948 door de VN werd goedgekeurd en dat een onderscheid maakt tussen genocide enerzijds en andere misdaden die tijdens een conflictperiode worden gepleegd anderzijds.

Artikel II van dit Verdrag omschrijft genocide als een daad «gepleegd met de bedoeling om een nationale, etnische, godsdienstige groep, dan wel een groep, behorende tot een bepaald ras, geheel of gedeeltelijk als zodanig uit te roeien».

Deze definitie bevat dus drie elementen die allemaal aanwezig moeten zijn om van genocide te kunnen spreken: een materieel element (bepaalde handelingen), een moreel element (het opzet) en het begrip groep.

Materieel element²

Vijf verschillende categorieën handelingen kunnen als genocidehandelingen worden beschouwd:

- «Het doden van leden van de groep»: dit omvat zowel moorden als opzettelijke handelingen die de dood hebben veroorzaakt;

- «Het toebrengen van ernstig lichamelijk of geestelijk letsel aan leden van de groep»: dit kan martelingen, onmenselijke of vernederende behandelingen, verkrachtingen, seksueel geweld, verminkingen enz... betreffen. De aantasting van de mentale integriteit veronderstelt bovendien een aantasting van de mentale capaciteiten van de leden van de groep;

- «Het opzettelijk aan de groep opleggen van levenswaarden die gericht zijn op haar gehele of gedeeltelijke lichamelijke vernietiging»: hiermee bedoelt men het laten ondergaan van onmenselijke levensomstandigheden door de leden van de groep (ongeacht of die omstandigheden al dan niet tot de dood leiden). Dat kan bijvoorbeeld de bewuste ontzegging zijn van middelen die nodig zijn voor het overleven van de groep (water, voeding, kleding, toegang tot medische zorgen,...), de gevangenneming in werk- of in concentratiekampen,...;

- «Het nemen van maatregelen, bedoeld om geboorten binnen de groep te voorkomen»: hiermee bedoelt men verplichte sterilisatie, verplichte abortus, het verbod op huwelijken, de verplichte en langdurige scheiding van mannen en vrouwen om geboorten te voorkomen,...

- «Het gewelddadig overbrengen van kinderen van de groep naar een andere groep»: dat gewelddadig overbrengen kan gebeuren onder rechtstreekse dwang, de angst om het slachtoffer te worden van geweld, gevangenneming, psychologische druk of andere dwangmethoden. Deze maatregelen hebben tot doel om de groep te beletten om zich in de volgende generaties opnieuw te vormen. Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind omschrijft een kind als ieder menselijk wezen dat jonger is dan 18 jaar³.

Handelingen van genocide veronderstellen niet noodzakelijkerwijs het doden of het veroorzaken van de dood van de leden van de groep. Het veroorzaken van fysiek of mentaal leed, het verhinderen van geboorten en het overbrengen van kinderen vormen op zich al handelingen van genocide op voorwaarde dat die handelingen worden gepleegd met de bedoeling om een groep geheel of gedeeltelijk te vernietigen.

Artikel III van het Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide verduidelijkt dat niet alleen de uitvoering van de misdaad van genocide zelf strafbaar is, maar ook de samenzwering om genocide te plegen, het rechtstreeks en openbaar aanzetten tot genocide, pogingen tot genocide en medeplichtigheid aan genocide.

¹ De processen van Nürnberg vonden plaats van 20 november 1945 tot 1 oktober 1946. Tijdens deze processen werden 24 van de hoofdverantwoordelijken van het Derde Rijk tijdens de Tweede Wereldoorlog berecht. Zij werden beschuldigd van samenzwering, misdaden tegen de vrede, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de mensheid.

² Het materiële element wordt gedefinieerd door artikel II van het Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide van 9 december 1948. Deze definitie werd overgenomen door artikel 6 van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof, dat op 17 juli 1998 werd goedgekeurd en dat op 1 juli 2002 van kracht werd.

³ Artikel 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, dat op 20 november 1989 werd goedgekeurd en op 2 september 1990 van kracht werd.

Moreel element

Het moreel element veronderstelt dat de dader van de misdaad gehandeld moet hebben met de bedoeling om een groep volledig of gedeeltelijk te vernietigen. De bedoeling is met andere woorden een psychologisch element, dat rechtstreeks kan worden afgeleid uit de verklaringen, de bevelen, de woorden, de teksten en de handelingen van de dader of uit de omvang van de uitroeiing en van het aantal slachtoffers.

Als het opzet van de handeling niet is een groep of een deel van een groep als dusdanig te viseren, maar een ander doel te bereiken (nationale veiligheid, controle van het grondgebied,...), kunnen deze handelingen niet als genocide worden beschouwd.

Er bestaat geen kwantitatief criterium om een misdaad als genocide te kwalificeren, maar het aantal slachtoffers kan deze kwalificatie wel vergemakkelijken.

Begrip groep

Artikel II van het Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide en artikel VI van het Statuut van Rome van het Internationaal Strafhof sommen de groepen op die door genocide worden beoogd:

- Een nationale groep: een groep individuele personen die worden gedefinieerd door een gemeenschappelijke nationaliteit of een gemeenschappelijke nationale herkomst;
- Een etnische groep: een groep individuele personen die worden gedefinieerd door een gemeenschappelijke taal of cultuur;
- Een raciale groep: een groep individuele personen die worden gedefinieerd door gemeenschappelijke fysieke kenmerken (die vaak verband houden met een geografische regio en die los staan van taal, culturele, nationale of religieuze factoren);
- Een religieuze groep: een groep individuele personen die worden gedefinieerd door een gemeenschappelijke religie, belijdenis, geloof, cultus of religieuze rituelen.

Het Verdrag van 1948 impliceert voor de ondertekenende staten niet alleen dat ze de bedoelde misdaden moeten bestraffen en de daders moeten vervolgen en bestraffen, maar ook dat ze met andere staten moeten samenwerken om die eerste verplichting na te komen.

⁴Verdrag inzake de vervolging en de bestrafing van de grote oorlogsmisdadigers van de Europese asmogendheden en Handvest van de internationale militaire rechtbank, dat op 8 augustus 1945 in Londen werd ondertekend.

⁵Het veralgemeende karakter verwijst naar de omvang van de aanval, terwijl het systematische karakter naar het georganiseerde aspect verwijst.

MISDADEN TEGEN DE MENSHEID

Het begrip misdaad tegen de mensheid werd in 1945 juridisch gedefinieerd in het Statuut van het internationale militaire tribunaal van Nürnberg⁴. Met deze term verwees men naar bijzonder zware misdaden (moord, uitroeiing, deportatie, slavernij en vervolgingen) gepleegd in verband met oorlogsmisdaden of misdaden tegen de vrede. Voortaan kan een handeling zowel in vreedstijd als in oorlogstijd als misdaad tegen de mensheid worden beschouwd.

Bovendien werd in het Statuut van het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda en het Statuut van Rome voor het Internationaal Strafhof een nieuwe voorwaarde aan de definitie toegevoegd: de handelingen moeten worden gepleegd «in het kader van een veralgemeende en/of systematische aanval» om als een misdaad tegen de mensheid te worden beschouwd. Deze nieuwe voorwaarde sluit toevallige of geïsoleerde handelingen uit.

Artikel VII van het Statuut van Rome stelt een niet-volledige lijst op van handelingen die als misdaden tegen de mensheid kunnen worden beschouwd wanneer ze worden gepleegd «in het kader van een veralgemeende en/of systematische aanval tegen eender welke burgerbevolking»⁵ met kennis van deze aanval.

Deze lijst omvat onder meer:

- Moord;
- Uitroeiing (en dan meer bepaald het bewust opleggen van levensomstandigheden zoals het ontzeggen van toegang tot voeding en geneesmiddelen, die bedoeld zijn om een deel van de bevolking te vernietigen);
- Slavernij;
- Deportatie of gedwongen overbrenging van bevolking;
- Gevangenneming of elke andere ernstige beroving van de lichamelijke vrijheid in strijd met de fundamentele regels van internationaal recht;
- Marteling;
- Verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen prostitutie, gedwongen zwangerschap, gedwongen sterilisatie, of elke andere vorm van seksueel geweld van vergelijkbare ernst;
- Vervolging van een identificeerbare groep of collectiviteit op politieke, raciale gronden of gronden betreffende nationaliteit, op etnische, culturele of godsdienstige gronden of op grond van het geslacht, zoals nader omschreven is in het derde punt, of op andere gronden die algemeen ontoelaatbaar worden geacht krachtens het internationaal recht;
- Gedwongen verdwijningen;
- Apartheid, d.w.z. handelingen die worden gepleegd in het kader van een geïnstitutionaliseerd regime van systematische onderdrukking en overheersing van een raciale groep over een andere raciale groep of alle andere raciale groepen met de bedoeling om dat regime in stand te houden;
- Andere onmenselijke handelingen van vergelijkbare aard waardoor opzettelijk ernstig lijden of ernstig lichamenlijk letsel of schade aan de geestelijke of lichamenlijke gezondheid wordt veroorzaakt.

Misdaden tegen de mensheid worden als onverjaarbaar beschouwd⁶, d.w.z. dat voor deze misdaden geen verjaring kan worden ingeroepen – een termijn waarna de mogelijkheid tot vervolging en bestraffing van een inbreuk vervalt. Deze bepaling is echter alleen bindend voor de staten die de verdragen hebben bekrachtigd.

OORLOGSMISDADEN

Oorlogsmisdaden zijn handelingen die als de zwaarste schendingen van het internationaal humanitair recht worden beschouwd. Dit zijn gewelddaden die het leven, de fysieke integriteit of de waardigheid van een beschermd persoon aantasten of die worden gepleegd tegen beschermde goederen (burgerlijke goederen). Een handeling kan pas als oorlogsmisdaad worden beschouwd als er een voldoende duidelijk verband is met een (intern of internationaal) gewapend conflict.

Oorlogsmisdaden werden voor de eerste keer op een doeltreffende manier op internationaal vlak vervolgd tijdens de processen van Nürnberg⁷.

In de jaren '90 won de bestraffing van oorlogsmisdaden aan belang omwille van de oprichting van nieuwe internationale gerechtshoven, zoals het Internationaal Straftribunaal voor voormalig Joegoslavië, het Internationaal Straftribunaal voor Rwanda en het Internationaal Strafhof.

Oorlogsmisdaden worden als onverjaarbaar beschouwd⁸.

Artikel VIII van het Statuut van Rome voor het Internationaal Strafhof somt de handelingen op die als oorlogsmisdaden worden beschouwd.

Enkele voorbeelden:

- het opzettelijk doden;
- het martelen of onmenselijk behandelen, met inbegrip van biologische experimenten;
- het op grote schaal vernietigen en zich toe-eigenen van eigendommen dat niet door militaire noodzaak wordt gerechtvaardigd en dat ongeoorloofd en moedwillig plaatsvindt;
- het opzettelijk richten van aanvallen op burgerdoelen;
- het opzettelijk richten van aanvallen op gebouwen gewijd aan godsdienst, onderwijs, kunst, wetenschap of caritatieve doeleinden, historische monumenten, ziekenhuizen;
- het plunderen van een stad of plaats;
- het dwingen van een krijgsgevangene of een andere beschermde personen om dienst te nemen bij de strijdkrachten van een vijandige mogendheid;
- het opzettelijk onthouden aan een krijgsgevangene of aan een andere beschermde personen van het recht op een eerlijke en onpartijdige berechting;

- het onwettig deporteren of overbrengen of onrechtmatig opsluiten;
- het nemen van gijzelaars;
- het toepassen van verkrachting, seksuele slavernij, gedwongen prostitutie, gedwongen zwangerschap, gedwongen sterilisatie of andere vormen van seksueel geweld;
- het onder de wapenen roepen of het in militaire dienst nemen van kinderen beneden de leeftijd van vijftien jaar bij de nationale strijdkrachten of hen gebruiken voor actieve deelname aan vijandelikheden.

⁶ Misdaden tegen de mensheid worden als onverjaarbaar beschouwd op basis van artikel 1(b) van het Verdrag inzake de Onverjaarbaarheid van Oorlogsmisdaden en Misdaden tegen de Mensheid van 1968 en artikel 29 van het Statuut van Rome voor het Internationaal Strafhof.

⁷ Ze worden als volgt door artikel 6 van het Statuut van de IMT van Nürnberg gedefinieerd: «de schendingen van de oorlogswetten en -gewoonten. Die schendingen omvatten onder meer het vermoorden, slecht behandelen en deporteren voor dwangarbeid of ieder ander doel van de burgerbevolking in de bezette gebieden, het vermoorden of het slecht behandelen van krijgsgevangenen of personen op zee, de executie van gijzelaars, het plunderen van openbare of private goederen, de vernietiging van steden en dorpen zonder motief of de verwoesting van zaken die niet om militaire redenen kan worden verantwoord».

⁸ Ze worden gedefinieerd als onverjaarbaar op basis van artikel 1(a) van Het Verdrag inzake de Onverjaarbaarheid van Oorlogsmisdaden en Misdaden tegen de Mensheid van 1968 en artikel 29 van het Statuut van Rome voor het Internationaal Strafhof.

UITBREIDING NAAR ANDERE TYPES INTERNATIONALE MISDADEN?

Tijdens de onderhandelingen over het Statuut van Rome hadden verscheidene staten gevraagd om de lijst van de misdaden, die door het toekomstige Internationaal Strafhof zouden kunnen worden bestraft, uit te breiden. Sommige landen wilden er bijvoorbeeld terrorisme of drugshandel aan toevoegen.

Die aanvragen werden geweigerd, maar de tekst van het Statuut van Rome voorziet wel de mogelijkheid om de lijst van misdaden waarvoor het Hof bevoegd is te wijzigen zeven jaar na de inwerkingtreding van het Statuut van Rome.

België keurde op 17 juli 2000 overigens een voorstel van resolutie goed dat de bevoegdheid van het Internationaal Strafhof tot andere ernstige internationale misdrijven uitbreidt - en dan meer bepaald economische misdrijven. In de tekst van dat voorstel vinden we onder meer «actieve en passieve corruptie van internationale ambtenaren; internationale gijzeling, internationaal kapen van vliegtuigen en vaartuigen, ernstige inbreuken tegen het milieu met grensoverschrijdende gevolgen, illegale productie en handel van wapens; internationale drugs-handel, internationale handel van effecten met misbruik van voorkennis; witwassen van geld op internationaal niveau; grensoverschrijdende fraude en mensen- en kinderhandel».

België diende tijdens de conferentie voor de herziening van het Statuut van Rome, die van 31 mei tot 11 juni 2010 te Kampala plaatsvond, een voorstel tot amendement van artikel 8 in, met de bedoeling om de strafbaarheid van het gebruik van bepaalde wapens (vergif of giftige wapens; verstikkende, toxische of vergelijkbare gassen en het gebruiken van kogels die in het menselijk lichaam gemakkelijk in omvang toenemen of platter en breder worden, zoals dumdkogels) uit te breiden naar situaties van gewapende conflicten met een niet-internationaal karakter⁹. Deze resolutie werd op 10 juni 2010 goedgekeurd.

⁹ Het verbod op het gebruik van deze wapens was al in het Statuut van Rome opgenomen onder de oorlogsmisdaden, in het kader van internationale gewapende conflicten (artikel 8 paragraaf 2(b)). Het voorstel was dus bedoeld om deze misdaad uit te breiden tot conflicten met een niet-internationaal karakter.

Bronnen

- Eric David, *Éléments de Droit Pénal International et Européen, Précis de la faculté de droit*, Université libre de Bruxelles, Bruylant, Brussel, 2009.
- Verdrag inzake de Voorkoming en de Bestrafing van Genocide: <http://ihr.rodekruis.be/ref/home-ihrl/HR-Home-Verdragen/Verdrag-inzake-de-voorkoming-en-de-bestrafing-van-genocide.html>
- Hoog Commissariaat voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties, Verdrag betreffende de Niet-toepasselijkheid van Verjaring terzake van Misdrijven tegen de Mensheid en Oorlogsmisdrijven: <http://www.ohchr.org/FR/ProfessionalInterest/Pages/WarCrimes.aspx>
- Trial: <http://www.trial-ch.org/fr/ressources/droit-international/definition-des-crimes.html>
- International Committee of the Red Cross: <https://www.icrc.org/en/war-and-law>
- <http://ihr.rodekruis.be/ref/home-ihrl/Over-Internationaal-Humanitair-Recht>